

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Олег Селіванов

кандидат юридичних наук,
директор ТОВ “Supreme Legal Consulting”,
викладач кафедри нотаріального, виконавчого процесу
та адвокатури, прокуратури, судоустрою
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
olegselivanov@ukr.net

УДК 347.9

МИРОВА УГОДА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

АНОТАЦІЯ. Стаття окреслює розуміння мирової угоди у виконавчому провадженні (тобто укладеної у процесі виконання рішення), розмежовує із мировою угодою під час судового провадження, обґрунтовує можливості застосування медіації як передумови для укладення мирової угоди, а також аналізує порядок її укладення та наслідки затвердження судом. Завданням так званого некримінального судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ, спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду та спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (з особливостями, встановленими Кодексом адміністративного судочинства України, щодо захисту від порушень з боку суб'єктів владних повноважень).

Мета статті полягає в окресленні розуміння мирової угоди у виконавчому провадженні (тобто укладеної у процесі виконання рішення), її розмежування із мировою угодою під час судового провадження, обґрунтування можливості застосування медіації як передумови для укладення мирової угоди, а також аналізі порядку її укладення та наслідків затвердження її судом. Об'єктом дослідження є відносини між сторонами виконавчого провадження щодо укладення мирової угоди на підставі Закону України “Про виконавче провадження” та відповідно до процесуального законодавства.

Примусове виконання як елемент обов'язковості судового рішення теж має характеризуватися спрямованістю на захист прав та інтересів особи, що також супроводжується активною дією стягувача. Можливість урегулювання відносин на стадії судового провадження є проявом вирішення спору. Зроблено висновок, що попри імперативність норм процесуального законодавства, для сторін провадження навіть після ухвалення остаточного рішення існує можливість у договірний спосіб впорядкувати відносини між собою. Така диспозитивність дає змогу не лише розв'язати спір між особами, а й обмежити державне втручання у приватні відносини.

Аналіз розвитку законодавства дає можливість зробити висновок про розширення альтернативних способів вирішення спорів, зокрема досягти мирової угоди у виконавчому провадженні завдяки медіації. Судовий контроль щодо змісту мирової угоди є досить виваженим на стадії судового провадження, однак існують окремі норми, які підлягають додатковій науково-правовій оцінці з огляду на захист прав та інтересів виконавця, можливості його попереднього контролю щодо змісту мирової угоди у виконавчому провадженні.

Ключові слова: судове провадження; виконавче провадження; захист суб'єктивних прав; розв'язання юридичного спору; мирова угода; медіація; примусове виконання.

Розвиток законодавства свідчить про його поступовий перехід до збільшення ролі диспозитивного регулювання суспільних відносин. Можливість встановлення договірних відносин сприяє утвердженню правового порядку, оскільки використовуючи законодавчо встановлені моделі, учасники відносин можуть самостійно їх змінити, удосконалити, комбінувати, підвищуючи довіру не лише до контрагентів, а й до об'єктивного права.

Проблематика договірних відносин у так званому некримінальному судочинстві порушувалася здебільшого в межах досліджень судового провадження, однак мирова угода у виконавчому провадженні також становить неабиякий інтерес дослідників.

Мета дослідження полягає в окресленні розуміння мирової угоди у виконавчому провадженні (тобто укладеної у процесі виконання рішення), її розмежування із мировою угодою під час судового провадження, обґрунтування можливості застосування медіації як передумови для укладення мирової угоди, а також аналізі порядку її укладення та наслідків затвердження судом. Об'єктом дослідження є відносини між сторонами виконавчого провадження щодо укладення мирової угоди на підставі Закону України “Про виконавче провадження” (далі – Закон № 1404)¹ та відповідно до процесуального законодавства.

Завдання судочинства та захист суб'єктивних цивільних прав

Згідно зі ст. 1 Закону № 1404 виконавче провадження внормовано як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) та характеризується як сукупність дій, що спрямовані на примусове виконання рішень. Отже, на цій стадії реалізується відповідне рішення, яке ухвалене судом у межах здійснення правосуддя і спрямоване на захист прав та інтересів відповідної фізичної чи юридичної особи.

¹ Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>> (дата звернення: 15.02.2023).

Конституцією України² встановлено, що правосуддя в Україні здійснюють виключно суди (ч. 1 ст. 124), а юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення (ч. 3 ст. 124). Для цивільних і господарських спорів, з огляду на їхню правову природу, першочерговим буде право на захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб. Однак слід розуміти, що захист суб'єктивних прав та інтересів осіб може здійснюватися за межами правосуддя, але це не свідчить про обмеження доступу до судового захисту.

Як приклад можна навести юридичну позицію Конституційного Суду України (далі – КСУ), викладену в абзацах 8, 9 пп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини Рішення від 6 квітня 2022 р. № 2-р(П)/2022, за якою

із статті 125 Конституції України випливає, що третейські суди не належать до системи судоустрою, відповідно рішення третейського суду не є актом правосуддя. Отже, третейські суди не є державними органами, їх не віднесено до системи судоустрою, вони не здійснюють правосуддя. Звернення до третейських судів щодо розгляду та розв'язання юридичних спорів, що належать до їхньої компетенції, яке ґрунтується на вільному волевиявленні сторін спору, є одним зі способів здійснення гарантованого частиною шостою статті 55 Конституції України права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань³.

Відповідно, завданням так званого некримінального судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ (ч. 1 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України, далі – ЦПК України⁴), спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду (ч. 1 ст. 2 Господарського процесуального кодексу України, далі – ГПК України⁵) та спорів у сфері публічно-правових відносин (ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України, далі – КАС України⁶) з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (з особливостями, встановленими КАС України, щодо захисту від порушень з боку суб'єктів владних повноважень).

² Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>> (дата звернення: 15.02.2023).

³ Рішення Конституційного Суду України від 6 квітня 2021 № 2-р(П)/2022 у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни <<https://ccu.gov.ua/docs/4870>> (дата звернення: 15.02.2023).

⁴ Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>> (дата звернення: 15.02.2023).

⁵ Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>> (дата звернення: 15.02.2023).

⁶ Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (дата звернення: 15.02.2023).

Саме тому цивільно-правовий захист прав та інтересів, зокрема, розглядається як інститут цивільного (матеріального), а також цивільно-процесуального права. Одні вчені вважають його елементом суб'єктивного цивільного права, інші – ізольованим суб'єктивним правом⁷.

У юридичній літературі юридичний/правовий спір (або спір про право) розглядається у таких аспектах: 1) ототожнюється з правопорушенням або перешкодами у здійсненні права; 2) характеризується як правовідношення (охоронне, організаційно-охоронне, таке, що виникає у результаті пред'явлення вимоги, “конфліктне”) або певний стан регулятивного правовідношення; 3) засіб захисту, тобто вважається, що він набуває властивостей юридичної категорії лише з моменту його заяви заінтересованою особою в певному порядку; 4) юридичний склад, що утворюється внаслідок накопичення кількох юридичних дій (також бездіяльності) сторін цивільних правовідносин; 5) є суперечкою, розбіжністю волевиявлень, конфліктами між суб'єктами правовідносин щодо їх прав та обов'язків; 6) твердження хоча б одного з учасників спору про наявність певного матеріального правовідношення між суб'єктами спору та про порушення або оспорювання його, заявника, суб'єктивного права іншим суб'єктом спору⁸.

В. Бобрик, аналізуючи вирішення індивідуальних юридичних спорів як основної функції судової влади, стверджує, що вона полягає у тому, що за зверненнями зацікавлених осіб суди розглядають та вирішують різні за своїм юридичним змістом конфлікти, які виникають між окремими суб'єктами права, тим самим усуваючи їх; при цьому суди не обов'язково безпосередньо (своїми рішеннями) вирішують відповідні юридичні спори, а й сприяють примиренню його сторін через вирішення безпосередньо ними існуючих розбіжностей⁹.

Теоретична та законодавча модель захисту приватних прав та інтересів аналогічно до здійснення прав передбачає самостійність реалізації права. Крім того, важливим є також момент виникнення права на захист, оскільки потребує встановлення, чи перебувала особа, яка звертається за захистом, у відповідних спірних відносинах. Форма вираження спору про право є завжди активною дією ініціатора спору, що проявляються у зверненні до протилежної сторони або юрисдикційного органу з вимогою про поновлення порушеного, невизнаного чи оспорюваного права, свободи чи інтересу, тобто потрібне “зовнішнє

⁷ О Дзера, В Луць, Н Кузнєцова (ред), *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України*, т 1 (3-тє видання, Юрінком Інтер 2008) 34–5.

⁸ Н Сакара, ‘Зміст та правова природа юридичного спору’ (2017) 46 *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право 63, 64.

⁹ В Бобрик, *Диференціація цивільного судочинства: методологія, стан і перспективи* (Гельветика 2020) 171.

інформування” про наявність спору про право, що може відбуватися у різний спосіб¹⁰.

Отже, примусове виконання як елемент обов’язковості судового рішення теж має характеризуватися спрямованістю на захист прав та інтересів особи, що також супроводжується активною дією стягувача.

Правова природа договірних відносин у судочинстві

Конституційні засади, що визнає в Україні найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, а також визначення змісту і спрямованості діяльності держави на права і свободи людини та їх гарантії (ст. 3 Основного Закону України)¹¹, спричиняє ініціативність у встановленні, зміні чи припиненні приватноправових і пов’язаних із ними відносин, а також взаємність дій осіб. Останнє, зі свого боку, набуває ознак договору як універсальної правової конструкції.

Договір виступає необхідним елементом інтеграції людей у групи, інші колективні утворення, є формою узгодженості взаємодії, яку слід розглядати як життєво необхідну потребу, як здатність до об’єднання, як процес, спрямований на спільну діяльність, установлення і підтримку відносин, що визначає властивість індивідів співіснувати на основі всіх видів домовленостей. Нині договір розуміється як двосторонній юридичний правочин і правовідносини (приватноправовий аспект), як джерело права (публічно-правовий аспект), як універсальний, природний саморегулятор суспільства (філософсько-правовий аспект)¹².

З огляду на це можливість урегулювання відносин на стадії судового провадження теж є проявом вирішення спору з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів осіб.

Так, у цивільному та господарському провадженнях мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі *взаємних поступок* і має стосуватися лише прав та обов’язків сторін; у мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб (ч. 1 ст. 207 ЦПК України, ч. 1 ст. 192 ГПК України). Ці особливості дають змогу відмежувати цей інститут від відмови позивача від позову та визнання позову відповідачем (ст. 206 ЦПК України, ст. 191 ГПК України).

¹⁰ В Кочин, *Правове регулювання цивільних відносин у не підприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу* (Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф Г Бурчака НАПрН України 2020) 354.

¹¹ Конституція України (н 2).

¹² А Гетьман, В Борисова (ред), *Договір як універсальна правова конструкція* (Право 2012) 16.

Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом і має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом № 1404 (ч. 2 ст. 208 ЦПК України, ч. 2 ст. 193 ГПК України).

Подібні відносини встановлені у ст. 190 КАС України (*примирення сторін*) та вирізняються такими особливостями: умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень (ч. 1); умови примирення сторони викладають у заяві *про примирення сторін*, яка може бути викладена у формі єдиного документа, підписаного сторонами, або у формі окремих документів: заяви однієї сторони про умови примирення та письмової згоди іншої сторони з умовами примирення (ч. 3).

Цивільним процесуальним і господарським процесуальним законодавством встановлена можливість укладення мирової угоди на будь-якій стадії судового процесу, що додатково унормовано відповідними приписами параграфів, які закріплюють особливості апеляційного та касаційного проваджень.

Договірні відносини у судовому провадженні (зважаючи на правову природу захисту суб'єктивних прав) вчені також розглядають відповідно до різних підходів сутності цих відносин. В узагальненому вигляді сутність мирової угоди може бути: а) матеріально-правовою, зважаючи на її цивілістичну природу та вважаючи її договором; б) процесуально-правовою, зважаючи на процесуальні повноваження та процесуальні дії сторін; в) комплексною, яка поєднує матеріальний і процесуальний, приватний і публічний, диспозитивний та імперативний характер відносин¹³.

Дослідження практики національних судів свідчить про інше розуміння природи мирової угоди у виконавчому провадженні. Так, І. Хохлова та К. Логойда наводять Постанову Верховного Суду від 15 травня 2018 р. у справі № 921/412/17-г/7, якою вказано, що мирова угода на стадії виконання судового рішення, не може вважатись правочином у цивільно-правовому розумінні, а є процесуальним актом, в якому встановлюється інший спосіб та порядок виконання судового рішення; а також Постанову Верховного Суду від 24 квітня 2018 р. у справі № 904/8731/17, у якій міститься аналогічний висновок, оскільки порядок укладення та затвердження мирової угоди регламентовано відповідними положеннями ГПК України, проте вона має на меті припинення спору на умовах, погоджених сторонами та затверджених судом¹⁴.

¹³ О. Верба, 'Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження' (2008) Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична 1, 2.

¹⁴ І. Хохлова, К. Логойда, 'Мирова угода у виконавчому провадженні: правова природа та практика використання', в *World science: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference* (Perfect Publishing 2020) 998–9.

Медіація та мирова угода у виконавчому провадженні

Правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою, встановлені Законом України “Про медіацію” (далі – Закон № 1875)¹⁵. Зі свого боку медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) через переговори (п. 4 ч. 1 ст. 1).

Дослідники стверджують, що мета медіації полягає у досягненні розуміння, тобто таких домовленостей, які будуть прийнятні для усіх сторін спору, а ідеалом є знаходження такого розв'язання, яке відображає та оптимально узгоджує їх інтереси в розумінні того, що кожна зі сторін щось отримує і нічого істотно не втрачає¹⁶.

Згідно з ч. 2 ст. 2 Закону № 1875 медіація може бути проведена до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або під час досудового розслідування, судового, третейського, арбітражного провадження, або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу.

У європейській правовій доктрині виділяють такі моделі регулювання медіації: а) екстенсивне (широке) регулювання – рівень медіації можна порівняти з професійною правовою допомогою; б) обмежене регулювання – до медіації долучаються науковці та асоціації; незважаючи на форму медіації, особа повинна мати право на судове оскарження рішення¹⁷. В Україні на законодавчому рівні медіація у виконавчому провадженні прямо не заборонена, але й не дозволена.

Аналізуючи місце медіації у виконавчому провадженні, виникає застереження щодо її наслідків, адже не встановлена можливість зупинення виконавчого провадження чи зупинення строків; відсутнє застереження щодо винагороди чи судового збору. Крім того, виникає сумнів щодо її доцільності на стадії виконання судового рішення, адже сторони не реалізували право на медіацію під час розгляду судової справи. Такі міркування спричинені, зокрема, пошуком можливостей уникнути сплати додаткових платежів або затягнути процес.

За наявності інституції приватних виконавців доречно порушувати питання про внесення законодавчих змін, які могли б дозволити приватним виконавцям професійно займатися медіацією. Однак на стадії

¹⁵ Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>> (дата звернення: 15.02.2023).

¹⁶ О Верба-Сидор (ред), *Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України: навчальний посібник* (Львівський державний університет внутрішніх справ) 135.

¹⁷ Klaus J Hopt, Felix Steffek (eds), *Mediation. Principles and Regulation in Comparative Perspective* (Oxford University Press 2013) 17–9, 43.

виконавчого провадження вже йдеться не про домовленість щодо зміни рішення суду, а виключно щодо порядку його виконання. У Європі набуває популярності тенденція щодо важливості саме вирішення питання боргу саме через урегулювання, а не примусове виконання.

До переваг використання медіації у виконавчому провадженні слід віднести: зменшення кількості скарг, що подаються сторонами виконавчого провадження, на дії виконавця; збільшення кількості фактично виконаних виконавчих документів; збільшення кількості стягнутої основної винагороди приватного виконавця/виконавчого збору; можливість застосування медіації на етапі розгляду скарги на дії приватного виконавця у суді тощо.

Навички медіатора і можливість застосовувати їх на практиці – той інструмент, який вже притаманний приватним виконавцям і не потребує якогось додаткового технічного забезпечення, а також наблизить професію до європейських стандартів і трендів. У європейських країнах практикується поєднання професій виконавця і медіатора – в Албанії, Північній Македонії та Болгарії приватний виконавець навіть може виступати медіатором у виконавчому провадженні, яке сам веде. У Франції, Нідерландах, Бельгії, Португалії виконавці можуть виконувати функцію медіатора у виконавчих провадженнях, які ведуть їхні колеги.

Укладення сторонами виконавчого провадження мирової угоди

Укладення сторонами мирової угоди у процесі виконання рішення є їхнім правом, встановленим ч. 2 ст. 19 Закону № 1404, згідно з якою така угода має відповідати процесуальному законодавству та затверджується (визнається) судом, який видав виконавчий документ. Таке законодавче унормування відповідає суті виконавчого провадження.

Так, Європейський суд з прав людини сформував усталену практику та у справі “Стаднюк проти України” (заява № 30922/05) у п. 21 Рішення від 27 листопада 2008 р. зазначив, що

судовий розгляд та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадіями одного провадження (див. “Скордіно проти Італії” (*Scordino v. Italy*) (по. 1) [GC], по. 36813/97, п. 197). Таким чином, виконавче провадження не має бути відокремлене від судового і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес (див. “Джорж Естіма проти Португалії” (*Estima Jorge v. Portugal*), рішення від 21 квітня 1998 року, *Reports of Judgments and Decisions 1998-II*, п. 35, та “Сіка проти Словачії” (*Sika v. Slovakia*), № 2132/02, пп. 24-27, 13 червня 2006 року)¹⁸.

¹⁸ *Stadnyuk v. Ukraine* (Application no. 30922/05). 27.11.2008 <<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89881>> (accessed: 15.02.2023).

Процесуальними кодексами закріплена можливість укладення мирової угоди в процесі виконання (ст. 434 ЦПК України, ст. 330 ГПК України). Ці договірні відносини до певної міри вже не можуть характеризуватися існуванням взаємних поступок, оскільки судом вже розв'язано питання щодо прав та обов'язків сторін – здійснено функцію правосуддя. Унаслідок цього процесуальні приписи містять вказівку на “відмову стягувача від примусового виконання”, отже, мирова угода, в процесі виконання має закріплювати певні поступки стягувача (фактично часткову відмову від примусового виконання).

Звертаємо увагу, що з огляду на здійснення судом правосуддя у нього відсутній обов'язок затвердити будь-яку мирову угоду. Згідно з ч. 3 ст. 434 ЦПК України та ч. 3 ст. 330 ГПК України суд має право відмовити у затвердженні мирової угоди у процесі виконання рішення з підстав, визначених приписами кодексів, що регулюють загальні положення про мирову угоду – ст. 207 ЦПК України та ст. 192 ГПК України. Відповідно, суд постановляє ухвалу про відмову у затвердженні мирової угоди і продовжує судовий розгляд, якщо:

- 1) умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними; або
- 2) одну зі сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Отже, мирова угода, укладена між сторонами в процесі виконання рішення, подається в письмовій формі державному або приватному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ (ч. 1 ст. 434 ЦПК України, ч. 1 ст. 330 ГПК України). Тобто виконавець не має повноважень щодо контролю за діями сторін.

Деякий інший механізм встановлений ст. 377 КАС України, відповідно до якого заява про примирення, укладена між сторонами виконавчого провадження у процесі виконання рішення, подається в письмовій формі державному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ; крім того, сторони можуть примиритися на умовах, що виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб; умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень. Тобто ці положення фактично дублюють припис ч. 1 ст. 190 КАС України і надають можливість змінити рішення адміністративного суду, що суперечить принципу обов'язковості рішення суду.

Питання затвердження мирової угоди у процесі виконання рішення, задоволення заяви про відмову стягувача від примусового виконання рішення вирішується судом протягом десяти днів з дня надходження

до суду відповідної заяви, про що постановляється ухвала (ч. 2 ст. 434 ЦПК України, ч. 2 ст. 330 ГПК України).

Верховний Суд, здійснивши системний аналіз процесуальних норм, зробив висновок, що

укладення мирової угоди є правом сторін, яким вони можуть скористатися у будь-який момент судового розгляду, тобто після відкриття провадження у справі судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції та до ухвалення судового рішення за результатами такого розгляду. Після ухвалення судового рішення судовий процес припиняється. Разом з тим, процес захисту прав продовжується у формі виконання судового рішення, яке може відбуватися у добровільному чи примусовому порядку (виконавче провадження). При цьому добровільний порядок, на відміну від примусового, на законодавчому рівні не регулюється. <...> Згідно з частиною другою статті 19 Закону України “Про виконавче провадження” сторони у процесі виконання рішення відповідно до процесуального законодавства мають право укласти мирову угоду, що затверджується (визнається) судом, який видав виконавчий документ. <...> Суб’єктами, які уповноважені звертатися до суду з клопотанням про затвердження мирової угоди, є державний або приватний виконавець, на виконанні в яких знаходиться відповідне виконавче провадження. У зв’язку з наведеним, у разі звернення сторін безпосередньо до суду з письмовою заявою про укладення мирової угоди під час виконання судового рішення, суд має виходити з того, що заява підписана особами, які не мають права її підписувати¹⁹.

*Наслідки затвердження судом мирової угоди,
укладеної у процесі виконання рішення*

Можливість сторін по-іншому узгодити свої інтереси після формальної реалізації права на судовий захист є законодавчою гарантією реалізації принципу диспозитивності, хоча і не позбавленою певних недоліків²⁰.

Затвердження судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання рішення, належить до підстав закінчення виконавчого провадження (п. 2 ч. 1 ст. 39 Закону № 1404). Постанова про закінчення виконавчого провадження з підстав, передбачених ч. 1 цієї статті, виноситься в день настання відповідних обставин або в день, коли виконавцю стало відомо про такі обставини (ч. 2 ст. 39 Закону № 1404). У випадку затвердження судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання рішення, виконавчий документ надсилається разом із постановою

¹⁹ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 вересня 2020 р. у справі № 753/16296/14-ц <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/92566561>> (дата звернення: 15.02.2023).

²⁰ Верба (н 13) 7.

про закінчення виконавчого провадження до суду, який його видав (ч. 3 ст. 39 Закону № 1404).

У юридичній літературі існує думка стосовно пов'язаних із мировою угодою дій виконавця. По-перше, йдеться про те, що при затвердженні мирової угоди і закінченні виконавчого провадження виникає потреба вирішувати й питання про стягнення виконавчого збору. Так, при прийнятті мирової угоди від сторін виконавець має провести розрахунок відповідної заборгованості однієї чи (та) обох сторін і запропонувати їм погасити її до затвердження мирової угоди судом. У разі не вирішення цього питання, виконавець має право заперечувати про затвердження судом мирової угоди, адже така мирова угода не призведе до закінчення виконавчого провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 39 Закону № 1404, оскільки у ч. 1 ст. 40 Закону № 1404 не передбачено можливості закінчення виконавчого провадження до стягнення виконавчого збору або витрат виконавчого провадження, стягнення основної винагороди приватним виконавцем, однак норми процесуальних кодексів не містять таку підставу для відмови у затвердженні судом мирової угоди. По-друге, є випадок, 'який можна асоціюватися з мировою угодою сторін, оскільки стягувач погоджується залишити за собою майно боржника'²¹, який вважаємо помилковим, оскільки хоч він і забезпечує права та інтереси стягувача, однак така можливість згідно з ч. 8 ст. 61 Закону № 1404 не містить ознак договірних відносин.

Водночас наведені наукові погляди не позбавлені обґрунтованості з погляду захисту інтересів виконавця, а також засад виконавчого провадження, тому мають стати основою для наступних можливих змін у законодавстві.

Висновки. Виконавче провадження як продовження судочинства має виконувати одне з основних його завдань – ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Ініціативність на підтвердження цього ефективного захисту належить безпосередньо особі, яка звертається до суду та пізніше може набути статус стягувача у виконавчому провадженні. Водночас, попри імперативність норм процесуального законодавства для сторін провадження, навіть після ухвалення остаточного рішення існує можливість у договірний спосіб впорядкувати відносини між собою. Така диспозитивність дає змогу не лише розв'язати спір між особами, а й обмежити державне втручання у приватні відносини. Аналіз розвитку законодавства дає можливість зробити висновок про розширення альтернативних способів вирішення спорів, зокрема досягти мирової угоди у виконавчому провадженні через медіа-

²¹ М Ткаченко, 'Роль та інтереси виконавців та інших осіб при укладенні та затвердженні мирової угоди, яка має місце у виконавчому провадженні, судом' (2019) Часопис Київського університету права 160, 161.

цію. Вважаємо, що судовий контроль щодо змісту мирової угоди є досить виваженим на стадії судового провадження, однак існують окремі норми, які підлягають додатковій науково-правовій оцінці з огляду на захист прав та інтересів виконавця, можливості його попереднього контролю щодо змісту мирової угоди у виконавчому провадженні.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Bobryk V, *Dyferentsiatsiia tsyvilnoho sudochynstva: metodolohiia, stan i perspektyvy* (Helvetyka 2020) (in Ukrainian).
2. Kochyn V, *Pravove rehuliuвання tsyvilnykh vidnosyn u nepidpriemnytskykh tovarystvakh ta ustanovakh v umovakh adaptatsii do pravovoi systemy Yevropeiskoho Soiuzu* (Academician F H Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of NALS of Ukraine 2020) (in Ukrainian).

Edited books

3. Hopt K, Steffek F (eds), *Mediation. Principles and Regulation in Comparative Perspective* (Oxford University Press 2013) (in English).
4. Dzera O, Luts V, Kuznietsova N (eds), *Naukovo-praktychnyi komentar Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy, t 1* (3rd edn, Yurinkom Inter 2008) (in Ukrainian).
5. Hetman A, Borysova V (red), *Dohovir yak universalna pravova konstruktsiia* (Pravo 2012) (in Ukrainian).
6. Verba-Sydor O (red), *Alternatyvni sposoby vyrishennia tsyvilnykh sporiv za zakonodavstvom Ukrainy: navchalnyi posibnyk* (Lviv State University of Internal Affairs 2021) (in Ukrainian).

Journal articles

7. Sakara N, 'Zmist ta pravova pryroda yurydychnoho sporu' (2017) 1 *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii Pravo* 63 (in Ukrainian).
8. Tkachenko M, 'Rol ta interesy vykonavtsiv ta inshykh osib pry ukladenni ta zatverdzhenni myrovoi uhody, yaka maie mistse u vykonavchomu provadzhenni, sudom' (2019) *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* 160 (in Ukrainian).
9. Verba O, 'Osoblyvosti vyznannia sudom myrovoi uhody na stadii vykonavchoho provadzhennia' (2008) *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii yurydychna 1* (in Ukrainian).

Theses

10. Khokhlova I, Lohoida K, 'Myrova uhoda u vykonavchomu provadzhenni: pravova pryroda ta praktyka vykorystannia' v *World science: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference* (2020) (in Ukrainian).

Oleh Selivanov

SETTLEMENT AGREEMENT IN ENFORCEMENT PROCEEDINGS

ABSTRACT. The article outlines the understanding of a settlement agreement in enforcement proceedings (i.e. concluded during the enforcement of a decision), distinguishes it from a settlement agreement during court proceedings, substantiates the possibility of using mediation as a prerequisite for concluding a settlement agreement, and analyzes the procedure for its conclusion and the consequences of its approval by the court. The task of the so-called non-criminal judiciary is the fair, impartial and timely consideration and resolution of civil cases, disputes related to the implementation of economic activities, and consideration of other cases referred to the jurisdiction of the commercial court and disputes in the field of public legal relations with the aim of effective protection of violated, unrecognized or contested rights, freedoms or interests of natural persons, rights and interests of legal entities, interests of the state (with features established by the CAP of Ukraine regarding protection against violations by subjects of authority).

The purpose of the article is to outline the understanding of a settlement agreement in enforcement proceedings (i.e. concluded in the process of enforcement a decision), distinguishing it from a settlement agreement during court proceedings, substantiating the possibility of using mediation as a prerequisite for concluding a settlement agreement, as well as analyzing the procedure for its conclusion and the consequences of approval her trial The object of the study is the relationship between the parties to the enforcement proceedings regarding the conclusion of a settlement agreement on the basis of the Law of Ukraine “On Enforcement Proceedings” and in accordance with the procedural legislation.

Enforcement as an element of the binding nature of a court decision should also be characterized by a focus on protecting the rights and interests of a person, which is also accompanied by the active action of the debt collector. The possibility of settling relations at the stage of court proceedings is a manifestation of dispute resolution. It was concluded that despite the imperativeness of the norms of procedural legislation for the parties to the proceedings, even after the adoption of the final decision, there is an opportunity to regulate relations among themselves in a contractual way. Such discretion allows not only to resolve disputes between individuals, but also to limit state interference in private relations.

The analysis of the development of legislation allows us to draw a conclusion about the expansion of alternative ways of resolving disputes, in particular, reaching a settlement agreement in enforcement proceedings through mediation. Judicial control over the content of the settlement agreement is fairly balanced at the stage of court proceedings, however, there are separate norms that are subject to additional scientific and legal evaluation in view of the protection of the rights and interests of the executor, the possibility of his preliminary control over the content of the settlement agreement in enforcement proceedings.

KEYWORDS: court proceedings; enforcement proceedings; protection of subjective rights; resolution of a legal dispute; settlement agreement; mediation; enforcement.